

Говор високог представника и специјалног представника ЕУ Кристијана Шварц-Шилинга на сједници Општинског вијећа Дрвара

Историја је на страни оних који су се вратили у своје домове

Госпођо начелнице, даме и господо,

Велико ми је задовољство што сам данас поново у Дрвару. Ову општину сам први пут посјетио прије десет година, и то у потпуно другачијим околностима. Зато овај мој долазак има посебну емоционалну тежину и желим да вам се свима захвалим што сте данас дошли.

Посебно ми је задовољство што сам у прилици да се данас обратим Општинском вијећу. Када сам први пут посјетио овај град, до ове зграде се није могло доћи.

Такође ми је задовољство што ћемо данас овдје говорити о повратку и помирењу.

Повратак и помирење су два основна стуба послератног опоравка Дрвара, и два основна стуба послератног опоравка Босне и Херцеговине у цјелини.

Какав је напредак остварен у процесу повратка током протеклих дванаест година?

Огроман.

Да ли је то довољно?

Наравно да није.

У Босни и Херцеговини је покренут процес масовног повратка, који је обухватао и комплексне изазове са којима су се различити градови суочавали на различит начин, од Дрвара до Сребренице, од Мостара до Бијељине.

Врло често је могуће искористити искуства стечена у једном граду и примијенити их на изазове са којим се суочава становништво у неком другом граду. У том смислу бих вам скренуо пажњу на напоре који се предузимају како би се прешло у нову фазу у оквиру дугог и тешког процеса повратка у Сребреницу који је у току.

Наравно, Сребреница је специјалан случај, јер је тамо почињен геноцид. Међутим, механизми који су дефинисани и успостављени како би се помогло повратницима у Сребреницу се такође могу примијенити овдје, у Дрвару, и у другим мјестима у Босни и Херцеговини.

У наредних неколико седмица, моја Канцеларија ће покренути активности у циљу конкретног рјешавања ситуације у Сребреници, али ће ове активности такође бити значајне и за друге градове, и окупити представнике државних, ентитетских и општинских агенција и њихових међународних партнера, како би се постигао договор о најефикаснијим начинима за, на примјер, уклањање бирократских препрека које спречавају повратак, као што су проблеми у осигурању доступности здравствене и социјалне заштите. Такође разматрамо програме који могу помоћи у привлачењу инвестиција у том подручју, како би се осигурало отварање пријекно потребних радних мјеста.

Економска помоћ у Сребреници, али и свим другим крајевима Босне и Херцеговине представља незамјењив стуб одрживог повратка. То није споредан, него практичан предуслов за достојанствен живот грађана.

Повратак је процес који обухвата бројне аспекте. Корак напријед у једном граду омогућава да се лакше оствари помак у

неком другом граду. Замах у одвијању овог процеса може се искористити и убрзати, а приче о успјешности повратка могу бити заједничке приче о успјеху. Оно што се дешава у Сребреници утиче на оно што се дешава у Дрвару, и обрнуто.

Од завршетка рата, више од милион људи, од укупно два милиона особа расељених током рата, је успјело да осигура поврат својих имовинских права. Велики број људи је одлучио да се не врати у градове у којима су живјели прије рата, и да прода своје домове. Али, велики број људи је одлучио да се врати у своје домове – Дрвар је важан примјер у овом смислу – да поновно започне живот у градовима који су у периоду од 1992. до 1995. године били потпуно разрушени.

Данас такав избор – избор повратка у своје домове – подржавају све политичке странке које су дио главних политичких токова. Сви знамо да то није увијек било тако. До прије неколико година, политичари у овој земљи су експлицитно и гласно изражавали своје активно противљење повратку.

То је било кукавички. Они који су се борили против таквог супростављања повратку, и који су инсистирали на свом законитом и моралном праву на повратак, били су храбри људи. Упркос почецима који нису пуно обећавали у бруталним околностима препуним страха, храброст је побиједила кукавичлук. То је била изузетно значајна побједа, и нико не би требало да умањује њен значај.

Када сам први пут дошао у Дрвар, а сљедеће седмице ће бити тачно десет година од те посјете, у граду су живјели скоро само Хрвати, и то углавном породице расељених особа из других дијелова Босне и Херцеговине. Већина становништва српске националности из града била је расељена у подручју око Бањалуке.

Начелник Дрвара је у то вријеме глатко одбио сваки разговор о повратку. Рекао је да то није у оквиру његове надлежности. Ја сам зато разговарао са његовим замјеником, иако ни он није био

пуно сусретљивији.

Ја сам тврдио да сви грађани имају неотуђиво право да се врате у своје домове. Међутим, тај принцип нису прихватили, нити начелник, нити његов замјеник. Наши разговори нису донијели резулте. Што је још горе, убрзо након завршетка наших разговора, намјерно су запаљене 22 куће у центру града, власништво расељених породица, које су на крају изгорјеле.

Такав почетак није нимало обећавао. Али, људи су се ипак вратили у Дрвар. Историја је била на страни оних који су се вратили у своје домове, и оних који су их након повратка прихватили.

Упркос насиљу и инцидентима, до којих је дошло у мају 1997. године, побједу су однијели они који нису одустајали од права на повратак. То се показало и на општинским изборима, одржаним у септембру 1997. године, када су господин Миле Марчета, којег ми је задовољство видјети данас овдје, и његова коалиција за повратак освојили двотрећинску већину у Општинском вијећу Дрвара.

Као што сви знамо, ситуација је остала напета. Господин Марчета није могао бити формално постављен на мјесто начелника, а у периоду након избора поново је дошло до ескалације насиља, када је господин Марчета физички нападнут.

Потребно је много времена да се промијене начин размишљања и осјећања код људи.

Али, настављен је процес који је започео 1997. године, у којем је све више грађана прихватило право на повратак и пригрлило процес помирења.

Међутим, овај процес неће бити окончан док сви грађани ове заједнице не остваре сва своја права, економска, социјална и политичка. Злочини прошлости и даље имају негативан утицај на садашњост, у погледу стварних и примијећених предрасуда, у погледу неповјерења и искључивања.

Морамо се суочити са овом чињеницом, како бисмо осигурали да не изгубимо замах који је постигнут прије неколико година, када је остварен највећи степен повратка.

Око 460 кућа у општини Дрвар још увијек није обновљено, дванаест година након рата, а статистике УНХЦР-а за Кантон 10 показују занемарив број повратака мањинског становништва у 2006. години. Ово је само подсјетник да, без обзира на напредак који је свакако постигнут, Дрвар мора још много тога да учини, чак и на елементарном нивоу, као што је пружање смјештаја.

Без обзира на све то, ипак су примјетни позитивни знаци. Општинске и кантоналне власти су нашле модус вивенди који омогућава прагматично рјешавање питања са којима се ова заједница суочава. Тај модус вивенди сам по себи није велико достигнуће, али представља основу за напредак који је сада могуће остварити.

Оно што бисмо сада жељели видјети јесу практичне мјере које ће привући инвестиције у ову заједницу, и омогућити нова радна мјеста. То ће, између осталог, подразумијевати унапређење локалне инфраструктуре, која је годинама жалосно занемаривана. Предузетници неће доћи у Дрвар да отворе нова предузећа све док је степен снабдјевености електричном енергијом тако низак и ограничен, а рупе на путевима правило, а не изузетак.

Чак и најхрабрији повратник не може обновити дом без приступа запослењу. А једини начин да посао буде широко доступан свима јесте да се привуку инвестиције и отворе нове привредне гране.

Све оне године током којих су начелници и општине улагали максималне напоре да спријече повратнике да се врате својим домовима, нису учинили ништа да привуку инвестиције. То се сада драстично промијенило, баш као и политика очувања подјела.

У Дрвару и другим општинама, данас смо у утрци да привучемо инвестиције довољно брзо, како бисмо отворили радна мјеста

која ће осигурати одрживост заједница које су у фази опоравка.

Практични проблеми, као што су запослење, приступ социјалним и здравственим услугама, не погађају само Србе у Дрвару, или Бошњаке у Сребреници, или Хрвате у Дервенти. Ти проблеми погађају сваког повратника у земљи, и директно ће утицати на одлуку више од 120 000 расељених лица која тек треба да траже поврат својих имовинских права.

Ова утрка се може добити, зато што је коначно постала један од приоритета политичког дјеловања. Морамо задржати тај фокус и осигурати да се учини све што је могуће како би се реализовале практичне мјере које ће учинити повратак могућим.

Овај процес се не може самостално развијати, барем не још увијек. Али, како повратници буду обнављали своје домове, заједнице које су биле подијељене почну поновно успостављати статус сличан ранијем, како Дрвар и друга мјеста почну развијати самоодрживу динамику развоја, тако ће и процес повратка добити властити замах који ће га приближити крају.

Још увијек нисмо дошли до те фазе, ни изблиза, али Дрвар је заједница која је показала колико се може урадити, без обзира на то колико су биле безизгледне почетне околности.

Желим да одам признање свима вама који сте данас овдје. Одајем вам признање зато што сте имали храбрости да се вратите. Одајем вам признање што сте обновили своје животе у најтежим околностима. Одајем вам признање због ваше отпорности, и желим вам све најбоље у будућности.

Историја је на вашој страни.

Хвала вам и сретно.